بۆ رەگەزپەرستانی تورکیا رقیان لە "ئۆرهان پاموک"ە؟.. ڕێزا شوان

نووسەر و رۆماننووسی بە ناوبانگی تورکی (ئۆرهان پاموک) لە (٧ی/ یونی/١٩٥٢) لە شاری (ئەستەنبوڵ) لە تورکیا لە خێزانێکی خۆشگوزەرانی رۆشنبیر لە دایکبووە.
ئۆرهان پاموک سێ ساڵ لە کۆلێژی ئەندازیاریی بێناسازی لە زانکۆی ئەستەنبوڵ خوێندی، وازی لێهێنا و تەواوی نەکرد. چووە بەشی رۆژنامەوانی و تەواوی کرد، بەڵام ئەم زیاتر هۆگری جیهانی خوێندنەوە و نووسین بوو.. ئۆرهان دەڵێت:" رۆژێکیان پەرتووکێکم خوێندەوە.. هەموو ژیانمی گۆڕی"
پاموک دوای حەوت ساڵ لە خوێندنەوە و نووسین، لە ساڵی (١٩٨٢) دا یەکەمین رۆمانی خۆی لەژێر ناوی (جەودەت بەگ و کوڕەکانی) چاپکرد و بڵاوی کردەوە.

دوابەدوای ئەم رۆمانەی تا ئەمڕۆ چەند رۆمانێکی تری نووسی و بڵاوی کردنەوە. تەنها ئاماژە بە ناوی رۆمانەکانی دەدەین، کە ئەمانەن:(جەودەت بەگ و کوڕەکانی، ماڵێکی هێمن، قەڵای سپی، پەرتووکی رەش، گوڵێک لە دیمەشق، ژیانێکی تازە، من ناوم سوورە، ئەستەنبوڵ – بیرەوەرییەکان و شار، مۆزەخانەی بێتاون، شتێکی نامۆ لە هەشم دا، ژنە قژسوورەکە، رەنگەکانی تر، من دارێکم).

تا ئەمڕۆ رۆمانەکانی ئۆرهان پاموک وەرگێڕاون بۆ (٤٠) زمانی جیهانی، لەوانەش بۆ زمانی کوردی، لە سەد وڵاتی جیهانیشدا رۆمانەکانی پاموک بڵاوکراونەتەوە و دەخوێنرێنەوە. تا ئیستاش رۆمانەکانی نمرەیەکی باڵای فرۆشتنیان لە تورکیادا تۆمارکردوون، سەرەڕای ئەو رێگرییانەش بە بڵاونەکردنەوەیان.
لە (١٠ی/ یانوار/٢٠٠٦) ئاکادیمیای سویدی لە ستۆکهۆڵم خەڵاتی (نۆبڵ)ی ئەدەبیان، بەخشی بە ئۆرهان پاموک لەسەر رۆمانی (من ناوم سوورە). بەمەش ئۆرهان پاموک تا ئێستا یەکەمین نووسەری تورکە کە ئەم خەڵاتەیان پێبەخشیبێت.. ئەمەو لە چەند وڵاتێکی ئەوروپیشدا، چەند خەڵاتێکی باڵایان پێشکەش کرد لەسەر

ڕۆمانەکانی.
ئۆرهان پاموک نووسەر و ڕۆمانووس و ڕەخنەگرێکی بوێر و چاونەترسە، خاوەن هەڵوێستە، داکۆکیکەرێکی سەرسەختی مافەکانی مرۆق و ئازادی ڕادەربڕینە. داکۆکی لە کێشەی ڕەوای گەلی کوردمان کرد.. بۆیە لە لایەن ڕژێمەوە غەزبلێگیراوە.

ئۆرهان پاموک، ئەردوگان بەوە تاوانبار دەکات کە سەرکوتکەری ئازادییە، وتی:
“هەست بە دڵەڕاوکی دەکەم لە ڕووی سیاسەتی ستەمکارانەی ئەردۆگان” وتیشی:
“خەلکی ڕاماون و سەریان سوڕماوە، چۆن لە گفتوگۆی ئاشتی دابین و لە هەمان کاتدا لە شەڕدابین لەگەڵ کورد دا. من بەڕاستی هەست بە دڵەڕاوکە دەکەم، چونکە ئەردۆگان دەیەوێت تەنها خۆی فەرمانڕەوایی وڵات بکات، دەربەستیش نیە هەرچییەک ڕووبدات، ئاکامیش هەرچییەک بێت، ئەو نایەوێت کەس لەگەڵیدا بەشداریی دەسەڵات بکات”
ئۆرهان پاموک هەر دەربارەی ئەردۆگان و سەرکردەکانی پارتی داد و گەشەکردنی دەسەڵاتدار، دەڵێ: “بەکارهێنانی وشەی ئیسلام بۆ ڕازاندنەوەی وتارەکانیان”
سەرتای بەرەنگاربوونەوە و ناکۆکیی ئۆرهان پاموک لەگەڵ دەسەڵاتدارانی ڕژێمی تورکیا و لەگەڵ ڕەگەزپەرستە توندڕەوەکانی تورکیا، دەگەڕێتەوە بۆ ئەو قسانەی کە ئۆرهان پاموک لە دیمانەیەکی دا، کە لە مانگی فەبرواری ساڵی (٢٠٠٥) دا، لە هەندێ سەرچاوەیەکی تر نووسراوە لە فەبرواری ساڵی (٢٠٠٣) دا، کە گۆڤارێکی سویسری لەگەڵیدا سازی دا، گۆڤارەکە دەقی قسەکانی پاموکی بڵاوکردەوە، لەم دیمانەیەدا، ئۆرهان پاموک دەربارەی ئەو تاوانە قێزەوەن و نامرۆیی و نامەردانەی تورکیای بۆ گۆڤارەکە باس کرد، کە سوپای دڕندەی دەوڵەتی عوسمانی بە ناوە ئیسلام و تورکیای مستەفا کەماڵ ئەتاتورک، دەرهەق بە گەلی کوردی ئازادیخواز و ئاشتیخوازی و گەلی بێتاوانی ئەرمەنی ئەنجامیان دان، کە تا هەتایە بوونەتە مایەی شەرمەزاری و پەڵەیەکی زەق و قێزەوەن بە تەوێڵی تورکیاوە، تاوانی سەربڕینی (ملیون و نیوێک ئەرمەنی) و (کۆمەڵکوژی هەزارن کورد) و ڕاگواستنەوەی بە هەزاران کورد لە کوردستان.

ئۆرهان پاموک دەقی ئەم قسانەی بە گۆڤارە سویسرییەکە کرد:” ملیونێک ئەرمەنی و سی هەزار کورد لەسەر ئەم خاکەدا کوژران، بەڵام بەجگە لە من هیچ کەسێکی تر ئەو غیرەتەی نییە کە

ئەمە بەڵێت” مەبەستیشی لەسەر ئەم خاکە تورکیایە. ئەگەرچی پاموک لە ژمارە راستییەکەی کەمتری وت، چونکە نەک ملیۆنێک، بەڵکو (ملیۆن و نیوێک) ئەرمەنییان سەربڕی، لە باکووری کوردستانیشدا تەنها لە دەرسیم (٣٠) هەزار کوردیان کوشت. لە کاتی عوسمانییەکانەوە تا ئەمڕۆش دەستیان لە کورد کوشتن هەڵنەگرتوون.. تا ئێستا زیاتر لە سەد هەزار کوردی سڤیلیان کوشتوون.

ئەم دان پێنانەی ئۆرهان پاموک، دووبارە تاوانەکانی تورکیای بە بیری جیهان هێنایەوە. قسەکانی ئۆرهان پاموک لەگەڵ ئەو گۆڤارە سویسری یەدا، رق و هەرایەکی گەورەی خستە تورکیاوە، قسەکانی وەک چەقۆی تیژ چەقینە چاوەکانی رژێم و رەگەزپەرستە توندڕەوکانی تورکیا.. چونکە ئەوان نە دان بە ناسنامەی کورد دا دەنێن و نەدانیش بە کۆمەڵکوژیی ئەرمەنییەکاندا دەنێن، بەڵکو لە تورک زیاتر دان بە هیچ نەتەوەیەکی تر نانێن لە تورکیادا. ئۆرهان پاموک باشیش ئەوەی دەزانی کە قسەکانی لە لای رژێم و رەگەزپەرستەکان و یاساکانی تورکیاوە سنوور بەزاندنە. بەڵام پاموک ویستی بەم قسانەی ویژدانی خۆی ئاسوودە بکات، خۆزگە هەموو تورکێک بوێری پاموکیان ببوایە. کەچی ماوەیەک پێش ئەمڕۆ، ئەردۆگانی باغر و درەنەخشین بەبێ شەرمانە هاشای لەم تاوانە قێزەوەنانەی باپیرانی خوێنڕێژی کرد و بە درۆی هەڵبەستراوی دانان. بەڵام کورد وتەنی: ” بەری تیشکەکانی خۆر، بە بێژنگ ناگیرێن”
ئۆرهان پاموک، لەسەر ئەو قسانەی کە بە گۆڤارە سویسرییەکە کردی و لەسەر داکۆکیکردنی لە کورد و لە ئەرمەنییەکان، رژێم و رەگەزپەرستەکان، ئۆرهان پاموکیان بە تاوانبار و بە ناپاک تاوانبارکرد، تومەتی ئەوەیان دایە پاڵی گوایە (سووکایەتی بە ناسنامەی تورکی) کردووە، سووکایەتیی بە مستەفا کەماڵ کردووە، کە ئەوان وەک پت دەیپەرستن. پێشێلی یاساکانی تورکیای کردووە.. چونکە لە تورکیادا کەس بۆی نییە رەخنە لە سەرکردەکانی تورکیا بگرێت، تەنانەت گەر بڵێن ماستیش رەشە، کەس بۆی نییە رەخنە لە سوپای تورکیا بگرێت، کە بەچی خەڵکی سڤیل و بێتاوان دەکوژن و شار و دێی کوردستان وێران دەکەن، کەس بۆی نییە کە بەڵێت بە تورکیا بووە بە زیندانستان، بە هەزاران کورد و رۆژنامەوان و سیاسەتمەدار و ئازادیخواز و راجیاواز بە تاوانی درۆ و هەڵبەستراو زیندانی کراون، دادگایی ناکرێن.

ئەگەرچی دادپەروەری لە تورکیادا بوونی نییە و جڵەوی بڕیار و دەسەڵاتی دادگا، بە دەستی رژێمی دەسەڵاتدارەوەیە. لە ئەمڕۆدا تورکیا لە سایەی پارتی تاکڕەوی و حوکمی تاکە کەسی، لە سایەی عەسکەرتاری و پەیڕەویکردنی سیاسەتێکی شکستخواردوو دا، ئازادی و دیموکراتی و دادپەروەری و یەکسانی و مافەکانی مرۆڤ و ئازادی رادەربڕین، دیالۆگ لە تورکیای زیندانستان دا بوونیان نییە.. تورکیا لە ریزی پێشەوەی ریزبەندی پێشێلکردنی مافەکانی مرۆڤ دایە، سەرکوتکردنی ئاشکرا و کوشتنی بە سەدان رۆڵەی کورد، تاساندنی ئازادی و ئازادی رادەربڕین و دیموکراتی و زیندانیکردنی زیاتر لە دوو سەد رۆژنامەنووسی ئۆپوزسیۆن، گرتنی چەندین پەڕلەمانتاری کورد و سەرۆک شارەوانییەکانی شارەکانی باکووری کوردستان، بەندکردنی (سەلاحەدین دەمیرتاش) سەرۆکی پارتی دیموکراتی گەلان ئەمانە هەمووی بەڵگەن لە دیکتاتۆریەتی ئەردۆگان. ئەردۆگان گەر بۆی بکرایە سێبەرەکەی خۆشی دەگرت و دەیخستە زیندانەوە.

لەسەر ئەو قسانەی کە ئۆرهان پاموک بە گۆڤارە سویسرییەکە کردی، لەسەر داوای رەگەزپەرستە توندڕەوەکان و بە بڕیاری فەرمی رژێمی تورکیا هەموو پەرتووک و رۆمانە چاپکراوکانی ئۆرهان پاموک لە تورکیا سووتێنران، هەڕەشەی کوشتنیشیان لێکرد.. ئەم کردەوە قێزەوەنانە هەر خۆیان تاوانن بەرانبەر بە ئازادی رادەربڕین.

ئۆرهان پاموک لەسەر ئەو قسانەی درایە دادگا بۆ دادگایی کردنی، بەڵام لە ژێر فشار و داکۆکیکردنی یەکێتی ئەوروپا و ناڕەزایی ئازدیخوازانی جیهان بۆ دادگایی نەکردنی ئۆرهان پاموک، تورکیا بۆ ئەوەی لەوە زیاتر دەستە خوێناوییەکانی و پاشەڵی بۆگەنی دەرنەکەوێت، بۆ ئەوەی زیاتر رووبەڕووی شەپۆڵی ناڕەزایی جیهانی نەبێتەوە، ناچار بوون کە فایلی دادگایی کردنی ئۆرهان پاموک دابخەن و واز لە دادگایی کردنی بهێنن.

ئۆرهان پاموک دادگایی کردنی پێ سەیر نەبوو، دەڵێ:" من ناتوانم ئەوە بڵێم کە پێم سەیرە دەدرێم بە دادگا" مەبەستی ئەوەیە، کە گرتنی و دادگایی کردنی لە لایەن دەسەڵاتدارانی تورکیاوە شتێکی چاوەڕوان کراوبوو.

ئۆرهان پاموک دەڵێ:"من خۆم بە بەختەوەر دەزانم، گەر لەگەڵ ئەو نووسەرانە خۆم بەراورد بکەم، کە بەندکران و دوورخرانەوە بەڵکو کوژراشن"

ئۆرهان پاموک ك دەڵێ:"قسە لەسەر تورکیای تازە دەکەن، ئا ئەمەیە تورکیای تازە، کە درێژەدانە بە تورکیای کۆن، ئەوتا نووسەرەکان لەبەر دەرگای داداگا دان"
ئۆرهان پاموک داکۆکی لە رۆژنامەنووس (موراد بلج) کرد، کە لەسەر ئەوە گرتیان، وتارێکی لە (٢٠١٥) دا لە رۆژنامەی (تەرەف) دا بڵاوکردەوە، کە نووسیبووی:
“سەرەکی تورکیا ئەو لە هاوینی رابردوودا لە خوارووی رۆژهەڵاتی وڵاتدا، شەڕی لەگەڵ کورد دا هەڵگیرساند، لە پێناوی دەستکەوتی هەڵبژاردن دا"
شایەنی باسیشە، ئۆرهان پاموک، یەکەمی نووسەرە لە هەموو جیهانی ئیسلامیدا کە داکۆکی لە نووسەری بەریتانی بە رەگەز هیندی (سەلمان روشدی) کرد، پرۆتستەی فتواکەی خومەینی کرد، کە کوشتنی سەلمان روشدی ی رەواکرد، لەسەر پەرتووکەکی (ئایات شەیتانیە) کە بەوە تاوانباری کرد، گوایە سوکایەتی بە ئاینی ئیسلام کردووە.

هەر لەسەر ئەم هەڵوەستەی، لە ئێراندا قەدەغەکرا کە رۆمانەکانی وەرگێڕن بە فارسی.
لە فێبرایەری ساڵی (٢٠٠٧) دا، لە دوای کوشتنی رۆژنامەنووسێکی تورکی بەڕەسەن ئەرمەنی (هرانت دینک) سەرنووسەری رۆژنامەی (ئەغوس) لە لایەن میلیشیا مافییەکانی سەر بە نەتەوەییە شۆڤێنییەکان. لەسەر بڵاوکردنەوەی زنجیرە وتارێک کە داکۆکی لە ناسنامەی ئەرمەنییەکان دەکرد و داواشی دەکرد کە تورکیا بە فەرمی دان بە ژینۆسایدی ئەرمەنییەکان دا بنێت. گەرچی بکوژانی ئاشکرابوون، بەڵام وا دوانگزە
ساڵە دەسیەکەی کۆتایی پێنەهێنراوە چونکە دەستی رژێمی لە پشت بکوژەکانەوە بوو.
ئۆرهان پاموک پرۆتستەی کوشتنی هرانت دینک ی کرد و بە تاوانی زانی.

رەگەزپەرستە توندڕەوەکانی تورکیا، لە دوای کوشتنی رۆژنامەنووس هرانت دینک. هەڕەشەی کوشتنیان لە ئۆرهان پاموک کرد، دەزگای ئاسایشی تورکیا ئۆرهان یان ئاگادار کردەوە، کە هەڕەشەکە بە راستییە.
ئۆرهان پاموک لە ساڵی (٢٠٠٧) دا، ملیۆنێک دۆلاری لە سەرمایەکەی لە بانک دەرکرد و هەڵهات بۆ ئەمریکا.. سێ ساڵ لە ئەمریکا مایەوە. لە زانکۆی کۆلۆمبیا لە نیویۆرک وانەی ئەدەبی دەوتەوە و خەریکی نووسین بوو.

تورکیا بەوەش ئۆرهان پاموک یان تاوانبارکرد کە چۆتە نێو
(لۆبی ئەدەبی جیهانی)
دوای سێ ساڵ لە ئەمریکا، ئۆرهان پاموک گەڕایەوە بۆ تورکیا، چونکە ئەو بەبێ ئەستەمبوڵ نەیدەتوانی هەڵبکات، ژیانی و بیرەوەرییەکانی هەمووی لە ئەستەنبوڵن. رۆمانی (ئەستەنبوڵ.. بیرەوەرییەکان و شار) گوزارشتە لە ژیاننامەخۆی لەم شارەدا.

رەزا شوان